

Samtalen blandt de grundtvigske

af Ole Juul

Der har de senere år været en del debat om det grundtvigske. Tidligere formand for *Kirkeligt Samfund* (nu *Grundtvigsk Forum*), Jens Brun, har bl.a. hævdet at skolegrundtvigianismen har sejret over kirkegrundtvigianismen. Men desværre bliver debatten hurtigt temmelig polemisk og substansen udviskes af personlige angreb. I grunden ærgerligt, for der er i substansen nogle temaer, som er værd at diskutere indenfor det grundtvigske. Et af de temaer, som jeg selv har forsøgt at fremhæve i debatten, er tydeliggørelsen af nogle af de klassiske teologiske grundbegreber. Eksempelvis er det nødvendigt, at hvis en gedigen grundtvigsk kristologi, som den udtrykkes i mange af Grundtvigs salmer – eksempelvis *I kvæld blev der banket på Helvedes port* – skal have en klangbund og kunne forstås og erkendes, så skal der forud være en tydelig pointering af, hvilke magter, Kristus er oppe imod. Men her har der indsneget sig en forlegenhed, som måske kan begrundes i det af Jens Bruns anførte faktum, at skolegrundtvigianismen har fortrængt den kirkelige og teologiske grundtvigianisme.

Højskolen anså sig selv for at være en grundtvigsk af slagsen Men selvom vi kaldte os for en grundtvigsk skole, blev der ikke talt meget om Grundtvig, vi havde jo alle hans sange i Højskolesangbogen, og hvad behøvede vi så egentlig mere? Der blev heller ikke talt meget om kristendom, stort set aldrig. Hvorfor skulle vi dog det? Den var jo en selvfølge, som morgensangen med Trosbekendelsen og Fadervor vidnede om. Hvis nogle var begyndt at ville drøfte kristendom, ville vi nok være blevet lidt forlegne.

Sådan skriver et ”barn af højskolen”, Uffe Klausen, i sin lille erindringsbog om livet og opvæksten på Hadsten Højskole. Jeg har kendt forstanderen, Thorkild Klausen, som en stout forkæmper for den grundtvigske højskoleidé og sønnen og sognepræsten Uffe Klausen som en stærk forkynder af Grundtvigs tanker. Men jeg har også været vidne til, at både Trosbekendelsen, Fadervor og det selvfølgelige fundament i kristendommen trængtes ud af højskolens dagligdag. Så når jeg bringer dette citat som et indlæg i debatten om det grundtvigske skyldes det, at vi her er inde ved kernen af det, som for mig er det centrale i debatten. En påpegning af en forlegenhed overfor tydeligheden. Den samme forlegenhed kan spores i det faktum, at man i sin tid omdøbte *Kirkeligt Samfund* til *Grundtvigsk Forum*.

For mig har debatten givet anledning til nogle refleksioner over, hvornår det gik galt, og hvorfor den berigende samtale i det grundtvigske gik i stå. I alt fald kom jeg til for alvor at gennemtænke mine egne studieår i 70'erne og første præsteår i 80'erne, hvor bølgerne også gik højt, men i eftertanken på et anderledes teologisk reflekterende plan. De bedste teologiske debatter dengang fik man på møderne i Rødning, når *Grundtvigsk konvent af 1916* indbød til sommermøde. Det var herlige dage og nætter, hvor der for alvor blev gået til den, når de tidehvervske og de grundtvigske

krydsede klinger. Men det var med dyb alvor og ønske om oplysende samtale og derfor for os, der lyttede på og ”slugte livets tale”, en sand fornøjelse at overvære diskussionerne dengang. Der var bestemt ikke konsensus om det teologiske, men der var en fælles vilje til at finde ind til, hvori uenigheden bestod, og altid med en saglig, teologisk afdækning af brudfladerne.

Men ak, Adam forblev ikke i Paradis, og den lødige teologiske debat blev afløst af polemiske, personlige og intimiderende angreb. Hvornår det skete, og hvem der førte dødsstødet, husker jeg ikke. Men jeg husker, da de sidste tidehvervske forlod konventet. For derfra blev det tamt, kedeligt, uden snert. Søren Krarup havde for længst smækket med døren, men Jesper Langballe og især Knud Møller, sognepræst i Bredsten, forsøgte til det sidste på deres vanlige joviale og bundhæderlige facon at holde vandende åbne, men da også de var gået – eller blev gået – og en anden løgstruporienteret del af de grundtvigske samtidig dannede *Grundtvigsk arbejdskonvent* – i de første år med base i fynske præstegårde – var det endegyldigt slut med samtalen. De tidehvervske forskansede sig på Krabbesholm og i bladet *Tidehverv* og en politisk stillingtagen og brudflade begyndte at blive synlig. Ganske vist skete der noget nyt i arbejdskonventet, især i de første år, hvor K. E. Løgstrup selv var med. Det var teologisk tænkning på et ganske højt plan. Men med Løgstrups bratte død i 1981 forsvandt fornyelsen.

I mellemtiden fik de hellige fra Menighedsfakultetet efterhånden vind i sejlene. Ikke fordi de blev særlig værdsat af deres teologiske modstandere – hertil var de grundtvigske og tidehvervske enige om bekæmpelsen – men der mærkedes herfra efterhånden en anderledes saglig tone og et ønske om teologisk stillingtagen, der med fortalere som Kurt E. Larsen (lektor på Menighedsfakultetet) og Jens Ole Christensen (nu afgangende rektor på Dansk Bibelinstitut) afkrævede respekt. Det blev tydeligt markeret, da førstnævnte for ikke længe siden forsvarede sin doktordisputats om en af Indre Missions store koryfæer, Christian Bartholdy, og hvor en af Løgstrupsfløjens argeste modstandere af Menighedsfakultetet, Viggo Mortensen, mødte frem og ex auditorio gav en saglig og positiv kritik. Men igen, brudfladen mellem dem, der for alvor sætter dagsordenen i dansk teologi – løgstrupianerne på den grundtvigske venstrefløj og tidehvervsfolkene på højrefløj – er ikke længere teologisk, men politisk. Hvad kom først – hønen eller ægget – er ikke så let at blive klog på. Men brudfladen blev politisk tydelig, da Søren Krarup og Jesper Langballe gik ind i Dansk Folkeparti med udtalt tanke om modstandskamp på linje med modstandsbevægelsens koryfæer, og de grundtvigske meldte politisk ud med basis i en venstrefløjssocialdemokratisme inspireret af Svend Aukens Vartovkristendom. Fra da af var den teologisk funderede debat og samtale lagt død, og siden er det kun blevet til skræpperi fra hver sin lejr.

Noget af det bedste, jeg fik med fra Aarhus-årene, var en indføring i Løgstrups skabelsesteologi – dels fra hans forelæsninger dels fra hans elever – hvor Ole Jensen var og er en af de fremmeste formidlere af Løgstrups tænkning. I disse studieår tilbragte jeg megen tid sammen med litteraturstuderende, som var meget kritiske overfor kirke og kristendom, men Løgstrup var respekteret langt ind i humaniora, og Løgstrups tænkning gjorde en samtale med disse mulig. Jeg ville gerne samtalen og drøftelsen, kom også langt, når det gjaldt Jesus af Nazareth, men når det kom til frelsen i Kristus forstummede samtalen. Der var ikke mere at hente hos Løgstrup, for der

var meget lidt kristologi i Løgstrups tænkning. Det har Ole Jensen siden rådet bod på, velvidende at netop kristologien manglede. Den fik jeg så i en gedigen indføring i de dogmatiske grundbegreber, som de kan læses i Prenters store dogmatik, *Skabelse og genløsning*. Men sandheden er, at jeg måtte over ”på den anden side”, i Menighedsfakultetet, som havde hentet Prenter tilbage for i to semestre at forelæse over sin dogmatik. Hans dogmatik var ikke længere regnet på ”bjerget”. Men der blev ført andre vigtige samtaler på og omkring fakultetet i disse år. Viggo Mortensen og andre forsøgte sig i *Forum for Teologi og Naturvidenskab* og Svend Bjerg i samstillingen af teologi og litteratur. Alt sammen i et forsøg på at få en samtale med ”naturalister af Ånd”. Med baggrund i det grundtvigske frihedsbegreb og en erkendelse af, at ”ånden flyver, hvorhen den vil” lykkedes det langt hen ad vejen. Men man gav køb på kristologien. Sådan ser jeg det.

Når jeg bringer disse erindringsglimt fra en svunden tid skyldes det en ærgrelse over, at de unge teologer og kandidater ikke – på samme måde som vi andre fik det med – får en teologisk funderet debatkultur med i deres dannelse. Jo større afstand, der politisk er mellem fløjene, desto mindre teologi bliver der talt og tænkt. Og desværre ser det ud som om, at vi har at gøre med en irreversibel udvikling – eller snarere afvikling. Der føres ikke længere frugtbare teologiske samtaler på tværs af de grænser, der blev afstukket med bruddet mellem løgstrupianerne og tidehvervsfolkene tilbage i 70’erne og 80’erne. I stedet er det blevet, som Nils Gunder Hansen udtrykte det i et indlæg i *Kristeligt Dagblad*: ”De råber ad hinanden fra hver sin lejr på Facebook eller i medierne. Men man savner, at nogen går i flæsket på folk i deres egen lejr for at bryde skemaet, tænke selv og dermed forhindre, at de teologiske debatter bliver udpinte ekkoer af hinanden”. Det handler ikke om machoteologi eller bekenderi. Det handler om tydelighed.